

Nr 18**Lagutskottets betänkande i anledning av motion om rätt för makar att anta hustruns släktnamn, m. m.**

I motionen 1971: 659 av herr Möller i Göteborg (fp) hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär antingen tillsättandet av en utredning eller omedelbart förslag angående

dels rätt för makar att anta hustruns släktnamn såsom makarnas gemensamma,

dels rätt för vårdnadshavare att genom anmälan låta barn i äktenskapet få anta moderns släktnamn såsom ogift,

dels ändrat förfarande för bibehållandet av flicknamn etc. vid äktenskapets ingående.

Utskottet har inhämtat utlåtanden över motionen från Svea hovrätt och patent- och registreringsverket. I anledning av motionen har till utskottet inkommit en skrivelse från Fredrika-Bremer-förbundet.

Gällande bestämmelser

I 6 § namnlagen den 11 oktober 1963 föreskrivs att hustru vid vigseln förvärvar mannens släktnamn om hon inte dessförinnan till pastor eller vigselförrättaren anmält att hon ämnar behålla det släktnamn hon hade som ogift. Anmälningen må i stället avse annat släktnamn som tillkom henne vid äktenskapets ingående, om namnmyndigheten efter ansökan funnit särskilda skäl föreligga att hon behåller detta namn. Om hustrun har behållit henne tidigare tillkommande släktnamn, må hon vidare under äktenskapet genom anmälan hos pastor antaga mannens släktnamn.

Någon motsvarande rättighet för mannen att efter anmälan kunna antaga hustruns släktnamn föreligger inte. Önskar man antaga hustruns släktnamn får frågan prövas enligt 12 § namnlagen. Denna paragraf anknuter till bestämmelserna i 8–10 §§, vari föreskrivs att namnbyte får ske endast om det namn som vederbörande bär ej är tillräckligt särskiljande eller eljest mindre tjänligt, och vidare uppställs vissa krav i fråga om språklig form m. m. (8 och 9 §§). Nytt namn får inte godkännas om det lätt kan förväxlas med annan tillkommande släktnamn eller vissa andra kännetecken (10 §). Enligt 12 § äger namnmyndigheten, om synnerliga skäl är därtill, bifalla ansökan om släktnamn trots att hinder föreligger enligt 8–10 §§. Ansökan skall göras skriftligen hos namnmyndigheten, dvs. patent- och registreringsverket.

Slutligen må här nämnas att enligt 1 § namnlagen barn i äktenskap vid födelsen förvärvar faderns släktnamn men må genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift, om rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa. Har barnet fyllt arton år må det vidare, om särskilda skäl är därtill, efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla släktnamn som nyss sagts.

Motionen

I motionen hänvisas inledningsvis till att förevarande frågor var föremål för diskussion när riksdagen 1963 antog namnlagen men att de då ej vann majoritetens stöd. Motionären framhåller att sedan dess har könsrollsdebatten och den allmänna inställningen till frågan om lika rättigheter för man och kvinna förändrats. Tiden är nu mogen för att som huvudprincip anta en likställning i namnhänseende för person som ingår äktenskap. Enligt motionären skriver också patent- och registreringsverket i sina petita för 1971/72 att en översyn av namnlagen bör komma till stånd under dess planeringsperiod 1970/71–1975/76.

Motionären anför vidare bl. a. att den nuvarande regeln att endast kvinnan kan anta medkontrahentens namn vid äktenskapets ingående är en ur likställighetssynpunkt olämplig regel. Den har också nackdelar ur praktiska synpunkter. Kvinnans namn kan vara mer särskiljande än mannens, men ändå kan hennes släktnamn inte genom anmälan få bli makarnas gemensamma efternamn. Motionären hänvisar även till att Fredrika-Bremer-förbundet redan 1921 påpekade att det kunde föreligga ett intresse för mannen att få hustruns namn godkänt för sig och till att förbundet 1960 i sitt remissvar över namnrättskommitténs förslag framhöll att en sådan möjlighet skulle vara i god överensstämmelse med en av de vägledande grundprinciperna i förslaget, nämligen att den enskildes namn i lika mån var ett uttryck för hans personlighet som för *samhörigheten med familjen*, en princip som givetvis borde gälla i lika hög grad oavsett namnet var mannens eller kvinnans.

Även själva förfarandet bör enligt motionärens mening ändras. I stället för att som nu kvinnan måste göra anmälan för att få behålla sitt efternamn borde regeln vara att vardera parten behåller sitt efternamn, om inte gemensam anmälan görs att endera efternamnet skall bli bådas gemensamma. Det förefaller motionären rimligt att namngemenskap mellan makarna bara uppkommer om de båda önskar det och gör vederbörlig anmälan. Det bör kunna ske inte bara då äktenskapet ingås, utan också senare.

Avslutningsvis anføres i motionen att namnrättskommittén hade föreslagit att »barn i äktenskap må efter anmälan antaga moderns släktnamn såsom ogift» men att denna bestämmelse inte medtogs i propositionen. Enligt motionärens mening kan det vara mycket angeläget,

i fall då mannen t. ex. av yrkesskäl definitivt önskar bibehålla sitt namn, att makarna får rätt att gemensamt besluta att ge barnet moderns släktnamn såsom ogift, ett namn som kan vara vida mer särskiljande än mannens. Motionären anser att den alltmer omfattande likaprintipen i könsrollshänseende och den nuvarande huvudmålsättningen att i olika sammanhang låta kontrahenterna i ett äktenskap gemensamt få bestämma i olika angelägenheter gör förslaget ännu mer slagkraftigt än då frågan behandlades för åtta år sedan.

Förarbetena till namnlagen

I propositionen med förslag till namnlag m. m. (prop. 1963: 37) anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, i anslutning till 12 § i förslaget bl. a. följande.

Såsom (namnlags-) kommittén påvisat kan det i särskilda fall föreligga starka skäl att tillåta namnbyte även om de sålunda (i 8–11 §§) stadgade villkoren ej är uppfyllda. I undantagsfall kan det vara befogat exempelvis att en man förvärvar sin hustrus namn, att en person som under lång tid faktiskt burit ett visst namn får formell rätt att bära namnet eller att en person förvärvar ett namn som tidigare burits i hans släkt. Ett annat exempel är att en person har begått brottslig gärning, som fått stor publicitet, och behöver ändra namn för att efter utståndet straff kunna återgå till ett normalt liv i samhället. I likhet med kommittén vill jag förorda, att en regel upptages, som ger möjlighet till namnförvärv i sådana och liknande situationer då synnerliga skäl kan åberopas. Undantagsvis kan det också vara rimligt att tillåta utlännning, t. ex. politisk flykting, rätt till namnbyte även om han ej vistats här så länge, att bosättningsstillstånd kunnat beviljas honom. Det bör sålunda medges, att ansökan om namnförvärv upptages även i andra fall än som avses i 8 och 11 §§, och ej heller bestämmelserna i 9 och 10 §§ om namnets språkliga utformning m. m. och om förväxlingsrisk bör vara absolut bindande. Om undantagsregeln, såsom jag förutsätter, tillämpas mycket restriktivt, behöver man ej befara att den får menlig inverkan på namnskicket eller på namnskyddet.

I anledning av propositionen väcktes motioner (I: 587 och II: 721), vari hemställdes om sådan ändring av 6 § i förslaget att mannen berättigades förvärva hustruns släktnamn som ogift, om makarna var ense om att bära detta namn och anmälan skedde före vigseln till namnmyndigheten.

Första lagutskottet anförde i utlåtande (1963: 31) rörande 6 § bl. a. följande.

Till stöd för förslaget, att det bör underlättas för makar att antaga hustruns släktnamn såsom makarnas gemensamma, har i motionerna åberopats önskemålet om namngemenskap inom familjen samt den begränsade tillgången på nya släktnamn. De sålunda anförda skälen måste anses beaktansvärda. Härtill kommer att det från principiell synpunkt är starkt tilltalande att söka uppnå likställighet mellan makar även i namn-

rättsligt hänseende. Utskottet vill därför instämma i det syfte som upp-
bär förevarande motionsyrkande. Med anledning härav har utskottet
grundligt övervägt olika möjligheter att genom ändring i de genom pro-
positionen föreslagna reglerna förverkliga nämnda syfte. Härvid har be-
tydande svårigheter av framför allt systematisk och lagteknisk natur
ypat sig. Det synes därför lämpligt att förutsättningarna för den önska-
de ändringen klarlägges genom särskild utredning.

Under hänvisning till det anförda tillstyrkte utskottet – med avstyr-
kande av motionerna i motsvarande mån – propositionen i denna del
samt förordade en utredning av förutsättningarna för sådan ändring i
namnlagen att makar genom anmälningsförfarande kunde såsom gemen-
samt släktnamn antaga hustruns namn som ogift.

I en till utlåtandet fogad reservation i denna del anfördes bl. a. följande.

Enligt förslaget föreligger möjlighet för mannen att efter ansökan
hos namnmyndigheten jämlikt 12 § förvärva hustruns släktnamn. An-
sökningförfarandet medför att namnbyten av denna art kan förekomma
endast om beaktansvärda skäl talar därför. Härigenom erhålles en värde-
full garanti för att de allmänna och enskilda intressen som är förknippa-
de med namnstabiliteten och namnskyddet ej utan tillräcklig anledning
får stå tillbaka. Inom ramen för den angivna ordningen torde finnas
utrymme för att i erforderlig mån tillgodose de synpunkter på namn-
gemenskapen inom familjen och på hushållningen med nya släktnamn,
som motionärerna anført.

För ett system som medger mannen att anmälningsvis få förvärva
hustruns namn kan givetvis anföras, att det skulle medföra större lik-
ställighet mellan mannen och hustrun i namnrättsligt hänseende. Det lig-
ger emellertid i sakens natur att av praktiska skäl dylika mera formella
likställighetssynpunkter får tillmätas begränsad vikt inom ett namnskick
som på traditionell grund låter mannens namn normalt bestämma famil-
jens.

Utskottet har vid övervägande av nu berörda spörsmål stannat för den
uppfattningen att tillräckliga skäl ej föreligger för att införa en möjlighet
för mannen att utan prövning från namnmyndighetens sida förvärva
hustruns släktnamn.

Reservanternas hemställan, som i enlighet med det anförda innebar bi-
fall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del, bifölls av riksdagen.

I anslutning till 12 § i förslaget anförde utskottet bl. a. att det delade
departementschefens uppfattning att undantagsregeln borde tillämpas
mycket restriktivt men förutsatte att den rekommenderade restriktiviteten
inte fick innebära att namnmyndigheten i tillämpningen intog en allmänt
negativ hållning till namnbyten med stöd av undantagsregeln utan endast
att kraven på motivering för sådana namnbyten skulle ställas relativt
högt. Vad angår det fall att makar gemensamt önskar bära hustruns
namn framhöll utskottet, att det syntes uppenbart att den på familjesam-

hörigheten grundade anknytning till hustrunamnet, som mannen kunde åberopa, måste tillerkännas den största betydelse. Om i övrigt beaktansvärda skäl för mannens namnbyte kunde anföras och namnbytet ej kunde antas lända till märkbart förfång för annan, torde det enligt utskottet kunna förutsättas att ansökan enligt 12 § skulle komma att bifallas.

I denna del följde riksdagen utskottet.

Även 1 § i förslaget blev föremål för ändringsyrkanden. I ovannämnda motioner hemställdes sålunda om sådan ändring i 1 § tredje stycket att inomäktenskapligt barn, som ej fyllt aderton år, gavs rätt att genom anmälan till pastor anta det släktnamn modern hade som ogift under förutsättning att modern alltjämt bar detta namn och att föräldrarna var ense om barnets namn.

Utskottet anförde i denna del följande.

Förslaget till namnlag innebär ökade möjligheter för barn i äktenskap att förvärva sin moders flicknamn. När det gäller namnbyte för barn som ej fyllt aderton år har i detta och i flertalet likartade fall ansetts lämpligt att låta domstol pröva, huruvida bytet är förenligt med barnets bästa. Domstolens prövning är avsedd att tjäna som en spärr mot namnbyten, vilka från barnets eller familjens synpunkt är olämpliga. Bland annat skall tillses, att syskon normalt erhåller samma släktnamn.

I de av motionärerna åsyftade fallen, alltså då barnets moder bär sitt flicknamn samt hon och barnets fader är ense om att barnet bör ha moderns namn, torde självfallet föräldrarnas bedömning av namnfrågan sällan strida mot barnets och familjens verkliga intressen. Det kan därför enligt utskottets mening med hänsyn till domstolsprövningens ändamål förutsättas, att domstolen i dylika fall blott undantagsvis och då på särskilda grunder kan finna namnbytet icke förenligt med barnets bästa. Prövningen torde sålunda få ungefär samma begränsade innebörd som då rätten enligt 6 kap. 7 § föräldrabalken prövar överenskommelse i vårdnadsfråga. Vid angivna förhållanden torde inhämtandet av rättens medgivande till namnbytet ej behöva förorsaka nämnvärd omgång eller kostnad för barnets föräldrar eller märkbar ökning av domstolarnas arbetsbörda.

En prövning efter dessa linjer kan tyckas onödig i flertalet fall och det kan därför te sig tilltalande att i enlighet med motionärernas förslag låta kravet på rättens medgivande utgå. Emellertid får ej förbises, att föräldrarnas beslut om barns namn ibland kan ha tillkommit på sådant sätt att det blivit mindre väl överlagt. Sålunda torde en namnfråga av hithörande slag kunna bli särskilt aktuell vid slitningar eller skilsmässa mellan föräldrarna. Risk föreligger då för att föräldrarna handlar i affekt och icke tillräckligt uppmärksammar, att namnfrågan bör lösas på ett sätt som barnet, även när det blivit vuxet, kan godtaga. I sådana fall torde den bedömning från utomstående sida, som domstolsförfarandet medför, fylla en nyttig funktion i barnets intresse och även i viss mån främja namnstabiliteten. Det må i detta sammanhang erinras om att de föreslagna reglerna om förfarandet inför domstol inbegriper möjlighet att höra barnet i namnfrågan, om det fyllt tolv år. Barnets därvid uttalade öns-

kan bör tillmätas ökande betydelse allt efter som barnet når större mognad och närmar sig adertonårsåldern, vid vilken barnet enligt förslaget själv får avgöra om det önskar byta namn. Motsvarande möjlighet att i en efter åldern och övriga omständigheter lämpad utsträckning beakta barnets mening torde ej utan vanskligheter kunna infogas i anmälningsförfarandet hos pastor.

Under hänvisning till det anförda hemställde utskottet att riksdagen måtte – med avslag på motionsyrkandena – anta den i propositionen föreslagna lydelsen av 1 §.

I en till utlåtandet fogad reservation i denna del anfördes bl. a. följande.

Enligt utskottets uppfattning kan det förutsättas att i de fall då barnets moder behållit sitt flicknamn och då föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet och är ense om att barnet bör ha moderns namn som ogift, föräldrarnas bedömning av namnfrågan ej strider mot barnets bästa och ej heller mot familjens verkliga intressen. I allmänhet träffar föräldrar avgöranden i frågor som ingår i utövandet av vårdnaden om barnet utan att deras ståndpunktstaganden underkastas myndighets prövning och detta oaktat avgörandena kan vara av synnerlig vikt för barnet. I detta hänseende må allenast nämnas att det tillkommer föräldrar att självständigt bestämma om barnets uppfostran och utbildning. Jämväl lämnande av samtycke till giftermål tillkommer i vissa fall vårdnadshavare. Enligt utskottets förmenande synes det sålunda, såväl med hänsyn till sakens beskaffenhet i och för sig som med beaktande av vad i övrigt gäller om utövandet av vårdnaden om barn, opåkallat att i sådana fall som ovan sagts kräva rättens prövning. Ej heller synes ett avstående från sådan prövning i förhållande till det framlagda förslaget innebära något eftersättande av namnstabiliteten. Genom ett rent anmälningsförfarande i fall som nu åsyftas skulle den enskilde besparas besvär och kostnader och även domstolarnas sysslande med ärenden av förevarande art icke oväsentligt nedbringas.

Reservanterna tillstyrkte under hänvisning till det anförda motionsyrkandena. Riksdagen biföll dock utskottsmajoritetens hemställan.

1967 års riksdag

Vid 1967 års riksdag väcktes två motioner (I: 612 och II: 776) vari hemställdes att riksdagen för sin del skulle besluta om sådan ändring i namnlagen att makar som önskade anta hustruns namn som ogift gavs större möjlighet härtill.

I remissyttrande över motionerna uttalade patent- och registreringsverket att namnmyndigheten, med beaktande av de synpunkter som 1963 anförts av första lagutskottet, i något större omfattning än tidigare godkänt hustruns namn som ogift för makar. Såsom namnmyndigheten tillämpade namnlagen fanns enligt yttrandet visst utrymme för makar att övergå till mer särskiljande hustrunamn, om skälen ansågs

tillräckligt starka och annans namnrätt inte led intrång eller mannens skäl var så starka att intrånget fick tålas. I yttrandet framhölls också att verket under de tre år som förflutit sedan namnlagen trädde i kraft vunnit vissa erfarenheter av lagens verkningar, som tydde på att en allmän översyn av lagen så småningom kunde behövas. Vid lämpligt tillfälle, sedan ytterligare erfarenheter samlats, avsåg verket att ta initiativ härtill.

Första lagutskottet hemställde i sitt av riksdagen godkända utlåtande (1LU 1967: 29), att motionerna – med hänsyn till av patent- och registreringsverket anförda förhållanden och till den korta tid som förflutit sedan frågan senast prövades av riksdagen – inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Remissyttrandena

Svea hovrätt och *Fredrika-Bremer-förbundet* tillstyrker att namnlagen blir föremål för en översyn medan *patent- och registreringsverket* anser att en översyn bör anstå till dess ytterligare erfarenheter erhållits.

Svea hovrätt framhåller att det inom familjerättens område under de senaste åren tillkommit nya lagar. Ytterligare lagstiftningsåtgärder inom detta område kan beräknas komma att vidtagas inom en icke alltför avlägsen framtid. Det synes hovrätten lämpligt att i anslutning till dessa åtgärder utredning verkställs i av motionären begärda hänscenden, eventuellt i samband med en allmän översyn av namnlagen.

Patent- och registreringsverket anför att erfarenheterna från tillämpning av lagen ger vid handen att de som skall ingå äktenskap stundom önskar som gemensamt släktnamn få bära hustruns namn som ogift, om detta är mer särskiljande än mannens namn. Att sådana önskemål tillgodoses i den mån namnskyddsintressen icke lägger hinder i vägen är i överensstämmelse med ett av namnlagens syften, nämligen att underlätta utbytet av allmänt förekommande namn, särskilt vissa sonnamn, mot mer särskiljande släktnamn. Frågan bör emellertid även bedömas med hänsyn till den ensamrätt till särskiljande släktnamn, som man velat åstadkomma genom namnlagen, och med hänsyn till det allmänna intresset av namnstabilitet som namnlagen också åsyftar att tillgodose. Till motionärens önskemål kan därför enligt patentverket inte tas ställning förrän efter en allsidig utredning. I samband med en sådan utredning kan också de övriga förslag som motionären fört fram övervägas. Patentverket har under den korta tid lagen varit i tillämpning samlat vissa erfarenheter, som tyder på att en översyn av namnlagstiftningen kan behöva företagas. Verket anser dock att erfarenheterna ännu icke är tillräckliga för att tiden skall vara inne att nu påbörja en sådan översyn.

Fredrika-Bremer-förbundet stöder motionsyrkandet att mannen skall

kunna anta hustruns släktnamn. Beträffande frågan om ändrat förfarande vid antagande av hustruns resp. mannens släktnamn framhåller förbundet följande. Om den nu pågående utredningen av familjelagstiftningen resulterar i att den framtida lagstiftningen, såsom förespeglats, kommer att bygga på principen om likställighet mellan äktenskap och andra former av samlevnad, bör, enligt förbundets uppfattning, huvudregeln ej längre vara att båda parter i ett äktenskap automatiskt skall få gemensamt namn. Parterna bör i stället vid äktenskapets ingående gemensamt göra anmälan om att enderas efternamn skall bli bådassamma. Önskar de emellertid behålla var och en sitt efternamn, skall även om detta gemensam anmälan göras. Vad angår förslaget att inom äktenskapligt barn bör äga rätt att utan särskild prövning förvärva moderns flicknamn hänvisar förbundet till att förbundet i sitt remissutlåtande över namnrättskommitténs förslag tillstyrkte kommitténs förslag härutinnan, dock med den begränsningen att barnets rätt till namnbyte skulle vara beroende av om modern själv bibehållit sitt släktnamn vid äktenskapets ingående. Förbundet intar fortfarande samma principiella ståndpunkt i förevarande fråga.

Förbundet framhåller avslutningsvis att de ändringar som föreslås i föreliggande motion enligt förbundets åsikt är i hög grad i överensstämmelse med den syn på äktenskapet som en form av frivillig samlevnad mellan självständiga personer, som kommer till uttryck i direktiven till familjelagssakkunniga, vilka direktiv förbundet hälsat med största tillfredsställelse. Även om namnrätsfrågan måhända ej tillhör de områden där könsdiskrimineringen får de allvarligaste verkningarna, är den emellertid av så stor psykologisk och principiell betydelse för genomförandet av jämställdhet mellan könen att den inte får negligeras. Förbundet vill därför livligt tillstyrka att en revision av namnlagen sker enligt de riktlinjer som dragits upp i motionen.

Utskottet

I detta utlåtande behandlas namnlagens regler om förvärv av släktnamn vid ingående av äktenskap och inomäktenskapliga barns rätt att anta moderns släktnamn.

Hustru förvärvar enligt 6 § vid vigseln automatiskt mannens släktnamn. Önskar hon i stället behålla ett tidigare släktnamn skall hon före vigseln göra anmälan därom till pastor i lysningsförsamlingen eller till vigselförrättare. Någon rätt för mannen att vid vigseln erhålla hustruns släktnamn finns inte. Önskar mannen anta hustruns släktnamn får han i stället ansöka därom hos namnmyndigheten som enligt 12 § kan bifalla ansökningen under förutsättning att synnerliga skäl finns därtill. Barn i äktenskap förvärvar enligt 1 § vid födseln faderns släktnamn. Föräldrarna kan därefter, om barnet ej fyllt 18 år, genom anmälan hos

pastor låta barnet anta det släktnamn som modern hade som ogift. En förutsättning härför är dock att domstol först funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa.

I motionen framhålls att sedan namnlagen år 1963 antogs av riksdagen har den allmänna inställningen till frågan om lika rättigheter för man och kvinna förändrats. Enligt motionären är tiden nu mogen för att i namnlagen införa som huvudprincip en likställighet i namnhänsedande parter som ingår äktenskap. Makar bör således få möjlighet att anta hustruns släktnamn såsom makarnas gemensamma namn. I samband med en sådan lagändring bör enligt motionären själva namnbytesförfarandet ändras så att vardera parten vid vigseln behåller sitt släktnamn om inte gemensam anmälan görs att endera av parternas släktnamn skall bli deras gemensamma namn. Motionären anser vidare att den ovan beskrivna skyldigheten att inhämta domstols förklaring att inom äktenskapligt barns namnbyte är förenligt med barnets bästa bör slopas. Motionären yrkar med hänsyn till det anförda att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära en utredning eller omedelbart förslag till lagändring rörande de av honom påtalade spörsmålen.

Redan när namnlagen antogs år 1963 fanns inom riksdagen en opinion för vidgade möjligheter för mannen att anta hustruns släktnamn. Såsom framgår av den föregående redogörelsen förordade sålunda första lagutskottets majoritet en utredning av förutsättningarna för sådan ändring i namnlagen att makar genom anmälningsförfarande kunde såsom gemensamt släktnamn anta hustruns namn som ogift. Utskottets hemställan härom vann dock inte riksdagens bifall. I anslutning till den speciella undantagsregeln i 12 § förklarade sig första lagutskottet dela departementschefens uppfattning att bestämmelsen borde tillämpas mycket restriktivt. Utskottet förusatte dock att restriktiviteten inte fick innebära att namnmyndigheten i tillämpningen intog en allmänt negativ hållning till namnbyten med stöd av undantagsregeln utan endast att kraven på motivering för sådana namnbyten skulle ställas relativt högt. Vad angår det fall att makar gemensamt önskade bära hustruns namn framhöll utskottet, att det syntes uppenbart att den på familjesamhörigheten grundade anknytning till hustrunamnet, som mannen kunde åberopa, måste tillerkännas den största betydelse. Om i övrigt beaktansvärda skäl för mannens namnbyte kunde anföras och bytet ej kunde antas lända till märkbart förfång för annan, torde det enligt utskottet kunna förut sättas att ansökan enligt 12 § skulle komma att bifallas. Utskottets utlåtande i denna del godkändes av riksdagen.

Frågan om mannens rätt att anta hustruns släktnamn blev ånyo föremål för riksdagens behandling år 1967 i anledning av motioner med yrkanden att makar som önskade anta hustruns namn som ogift skulle ges större möjlighet härtill. I remissyttrande över motionerna anförde patent- och registreringsverket att namnmyndigheten, med beaktande av de syn-

punkter som år 1963 anförts av första lagutskottet, i något större omfattning än tidigare godkänt hustruns namn som ogift för makar. I yttrandet framhölls också att verket under de tre år som förflutit sedan namnlagen trädde i kraft vunnit vissa erfarenheter av lagens verkningar, som tydde på att en allmän översyn av lagen så småningom kunde behövas. Vid lämpligt tillfälle, sedan ytterligare erfarenheter samlats, avsåg verket att ta initiativ härtill. Första lagutskottet hemställde i sitt av riksdagen godkända utlåtande att motionerna – med hänsyn till av patent- och registreringsverket anförda förhållanden och till den korta tid som förflutit sedan frågan senast prövades av riksdagen – inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Namnlagen har nu varit i kraft i nästan sju år. Under denna tid har inom familjerättens område tillkommit flera nya lagar. Samtidigt har inom samhället utvecklingen gått mot en ökad jämlikhet mellan män och kvinnor. År 1970 har vidare tillkallats sakkunniga för att företa en allmän översyn av den familjerättsliga lagstiftningen. I direktiven till familjelagssakkunniga anføres bl. a. att åtskilligt i gällande äktenskapslagstiftning redan nu ter sig föråldrat. Det finns på flera punkter stora spänningar mellan de värderingar som lagstiftningen bygger på och den syn på rollfördelningen mellan makarna i ett äktenskap och på familjebanden som omfattas av växande grupper av vårt folk. Enligt direktiven finns det ingen anledning att avstå från att använda lagstiftningen om äktenskapet och familjen som ett av flera instrument i reformsträvandena mot ett samhälle där varje vuxen individ kan ta ansvar för sig själv utan att vara ekonomiskt beroende av anhöriga och där jämlikhet mellan män och kvinnor är en realitet. Riksdagens uttalanden år 1963 (jfr s. 4), att det ligger i sakens natur att av praktiska skäl mera formella likställighetssynpunkter får tillmätas begränsad vikt inom ett namnskick som på traditionell grund låter mannens namn normalt bestämma familjens, ter sig förlegade mot bakgrund av vad som sålunda anförts i direktiven. Utvecklingen på området har således skett snabbt. Enligt utskottets mening är från familjerättslig synpunkt reglerna om mannens rätt att förvärva hustruns släktnamn nu i behov av en modernisering. I sammanhanget bör också beaktas att släktnamnet genom den ökade användningen av personnummer har fått minskad betydelse för samhällets behov av att kunna identifiera medborgarna.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att reglerna om makars rätt att anta endera partens släktnamn bör överses. En översyn av namnlagens regler bör dock inte begränsas härtill utan den bör omfatta hela namnlagen. Utskottet finner därför inte erforderligt att nu göra något särskilt uttalande i de av motionären påtalade spörsmålen om ändrat förfarande vid makars antagande av släktnamn samt huruvida domstols prövning av frågan om barns namnbyte är förenligt med barnets bästa skall bibehållas. Den av utskottet förordade översynen bör ske i lämp-

ligt sammanhang och påbörjas inom en nära framtid. Utskottet erinrar om att patent- och registreringsverket år 1967 förklarade sig skola ta initiativ till en översyn av lagen vid lämpligt tillfälle sedan ytterligare erfarenheter samlats och till att verket i sina petita för budgetåret 1971/72 anfört att namnlagen bör bli föremål för översyn under verkets planeringsperiod 1970/71–1975/76. Vad utskottet anfört bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionen 1971: 659 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående en översyn av namnlagen.

Stockholm den 10 november 1971

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Närvarande: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s), fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m)*, Hammarberg (s), fru Lundblad (s), herrar Winberg (m), Andersson i Södertälje (s), fru Jonäng (c), herrar Israelsson (vpk), Olsson i Timrå (s), Enlund (fp)*, fru Nilsson i Sunne (s) och herr Olsson i Sundsvall (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

